

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Richard Päll

**SISSERÄNDEVASTASTE HOIAKUTE MÕJU POLIITILISELE USALDUSELE
EUROOPA RÄNDEKRIISI VALGUSES: UNGARI JA POOLA NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Liisa Talving, PhD

Tartu 2021

Sisukord

Sissejuhatus	1
1 Teoreetiline raamistik.....	3
1.1 Poliitiline usaldus	3
1.1.1 Poliitiline usaldus kontseptsioonina.....	3
1.1.2 Poliitilise usalduse kujunemist käsitlevad teooriad	4
1.2 Sisserändevastased hoiakud ning poliitiline usaldus	6
1.3 Euroopa rändekriis	7
1.4 Hüpoteesid.....	9
2 Metoodika	10
2.1 Uuritavad tunnused ning valim	10
2.2 Andmeanalüüsi meetod	12
2.3 Andmeanalüüsi käik	12
3 Andmeanalüüs.....	14
3.1 Uuritavate tunnuste muutused Poolas ja Ungaris 2012 ning 2016 kontekstis .	14
3.1.1 Muutused poliitilises usalduses.....	14
3.1.2 Muutused sisserändevastastes hoiakutes.....	15
3.2 Sisserändevastaste hoiakute mõju poliitilisele usaldusele.....	16
3.3 Statistiliselt oluliste kontrollmuutujate seos poliitilise usaldusega	20
Kokkuvõte	24
Kasutatud kirjandus.....	26

Lühikokkuvõte

Käesoleva töö eesmärk on uurida sisserändevastaste hoiakute mõju poliitilisele usaldusele lähtuvalt Euroopa rändekriisist Poola ja Ungari näitel, kuna mõlema riigi puhul on näha olnud selget vastandumist sisserändele valitsuse tasandil. Sisserändevastaste hoiakute mõju poliitilisele usaldusele on teostatud ka varem, kuid käesolevas töös uuritud juhtumriike pole neisse kaasatud. Peamiselt on uuritud eelmainitud seost Suurbritannia ning Brexiti kontekstis.

Andmeanalüüsi teostamiseks kasutatakse mitmest lineaarset regressiooni, kus sõltuvaks muutujaks on poliitiline usaldus ning sõltumatuks muutujaks on sisserändevastased hoiakud. Kontrollmuutujatena on regressiooni kaasatud huvi poliitika vastu, paiknevus parem-vasak skaalal, haridus, tööstaatus, vanus ning sugu. Tulemustest nähtub, et sisserändevastaste hoiakute ning poliitilise usalduse vahel on statistiliselt oluline seos, kuid seda seost ei võimendanud Euroopa rändekriis, vähemalt uuritavate riikide Poola ja Ungari kontekstis. Lisaks nähtub, et sisserändevastaste hoiakute ning poliitilise usalduse vahel olev seos on aktuaalsem Ungaris, kus sisseränne oli palju suurem probleem kui Poolas.

Sissejuhatus

Poliitiline usaldus on demokraatia seisukohast kriitilise tähtsusega kontseptsioon, mille kaudu seotakse riigi kodanikud institutsioonidega, mille eesmärk on nende kodanike huve esindada (Mishler & Rose, 2001, lk. 30). Poliitiline usaldus on kodanike toetus poliitilistele institutsioonidele, milleks on näiteks parlament ning valitsus (van der Meer, 2017, lk. 1). Viimasel ajal on demokraatlikud ühiskonnad kogenud kasvavat ebausku institutsioonidesse, Euroopa riigid on viimaste kümnendite jooksul näinud küll aeglast, aga stabiilset poliitilise usalduse kahanemist (Jeannet, 2020, lk. 212).

Poliitilise ebausku kasv Euroopas langeb kokku sisserände kasvuga (Jeannet, 2020, lk. 212). Euroopa ühiskonnad on viimaste kümnendite jooksul kogenud aina kasvavat sisserände määra, 1994. aasta ning 2004. aasta vahel tõusid sisserände voolud Euroopasse rohkem kui 60% võrra. Samaaegselt on aga nähtav olnud ka sisserändevastaste hoiakute järsk kasv (Davidov & Meuleman, 2012, lk. 761; Bocskor, 2018). 2015. aasta suvel seisis Euroopa Liit silmitsi äkilise varjupaigataotlejate kasvuga, kui 2014. aastal oli Euroopa Liidu riikide lõikes varjupaigataotlejate 662 170, siis 2015. aastal kasvas see 1 393 930-ni (Eurostat, 2021). Varasemalt on leitud, et kõrgendatud sisseränne tekitab inimestes muret, mis võib väljenduda poliitiliste institutsioonide vastase usalduse kahanemises (McLaren, 2012). Lähtuvalt poliitilise usalduse kahanemistrendist ning sisserändevastaste hoiakute tõusutrendist negatiivsuse suunal, on põhjust eeldada, et need kaks kontseptsiooni on omavahel seotud.

Käesoleva töö eesmärk on uurida statistiliste andmete põhjal sisserändevastaste hoiakute ning poliitilise usalduse omavahelist seost lähtudes Euroopa rändekriisiga kaasnenud massilisest sisserändest. Eesmärk on mõista, kas sisserändevastastel hoiakutel on reaalne mõju poliitilisele usaldusele, ning kas Euroopa rändekriisist tingitud sisseränne võis seda mõju võimendada.

Töös läbiviidav andmeanalüüs tugineb Euroopa Sotsiaaluuringu andmetele kahest erinevast küsitluslainest (2012 ja 2016), mille eesmärgiks on suunata töö fookus Euroopa rändekriisi eelsele ning rändekriisi haripunktiks kujunenud ajale. Selle laiem idee on uurida just seda, kas Euroopa rändekriisi tulemusena võis uuritav seos sisserändevastaste hoiakute ning poliitilise usalduse vahel võimenduda. Eelmainitud seost uuritakse kahe juhtumriigi kaudu, milleks on Ungari ja Poola, põhjusel, et mõlemad riigid on võrdlemisi

sarnased selles osas, et need on postkommunistlikud riigid, neis valitseb üsna sarnane poliitiline diskursus ning nad paiknevad sarnases regioonis. Lisaks on mõlemas riigis valitsuse tasemel omistatud väga negatiivne hoiak igasuguse väljastpoolt Euroopat tuleneva sisserände osas, kuigi objektiivne kogemus Euroopa rändekriisist tingitud sisserändega on neis äärmiselt erinev. Sellest lähtuvalt üritati selgitada, kas üleüldine sisserändevastaste hoiakute seos poliitilise usaldusega avaldub ka uuritavates riikides, mis eristusid ülejäänud Euroopa riikidest oma konkreetse sisserändevastase hoiakuga valitsuse tasandil. Andmeanalüüsi läbiviimiseks kasutati mitmest lineaarset regressiooni, mille mudelid formuleeriti vabavaralise andmetötluspaketi RStudio abil.

Käesolev töö on jaotatud kolmeks osaks. Töö esimeses osas selgitatakse teooriast lähtuvalt poliitilise usalduse definitsiooni ning selle kujunemist. Lisaks selgitatakse varasemalt leitud võimalikke seoseid sisserändevastaste hoiakute ning poliitilise usalduse vahel, selgitatakse lahti Euroopa rändekriisi olemus ning formuleeritakse kogu eelneva põhjal hüpoteesid. Töö teises osas selgitatakse käesoleva töö metoodikat, sh valimit ning töö kontekstist olulisi muutujaid. Töö viimases etapis viiakse läbi kvantitatiivne analüüs mitmese lineaarse regressiooni põhjal ning kirjeldatakse selle tulemusi, vastates seeläbi ka varasemalt formuleeritud hüpoteesidele.

1 Teoreetiline raamistik

1.1 Poliitiline usaldus

1.1.1 Poliitiline usaldus kontseptsioonina

Poliitiline usaldus on demokraatia kontekstis kriitilise tähtsusega, kuna see on kontseptsioon, mis seob tavalised kodanikud institutsioonidega, mille eesmärk on neid kodanikke ning nende huve esindada (Mishler & Rose, 2001, lk. 30). Kõige primitiivsemas kontekstis saab poliitilist usaldust kui kontseptsiooni mõista kodanike toetusena poliitilistele institutsioonidele, milleks on näiteks valitsus või parlament (van der Meer, 2017, lk. 1; Turper & Aarts, 2017, lk. 417). Hetheringtoni (1998, lk. 791) kohaselt saab poliitilist usaldust defineerida kui tavalist hindavat hoiakut valitsuse vastu, mis baseerub sellel, kui hästi valitsus inimeste normatiivsete ootuste kohaselt toimib.

Usalduse väljendamine poliitilise institutsiooni vastu võib olla kinnitus sellest, et nende institutsioonide struktuuris tegutsevad ametnikud osutuvad keskmiselt usaldusväärseks. Alternatiivselt võib usalduse väljendamine poliitilise institutsiooni vastu olla kokkuvõtlik hinnang sellest, et poliitiline süsteem on vastuvõtlik ning suuteline tegema seda, mis on õige, isegi olukorras, kus konstantne järelevalve süsteemi tegevuse osas puudub (McLaren, 2012, lk. 201). Hetherington ja Husser (2012) leidsid, et kui inimesed usaldavad halduspoliitikat tootvat ja haldavat üksust ehk valitsust, siis on tõenäoline, et nad toetavad rohkemat valitsuse sekkumist, kui aga ei usalda, siis toetatakse vähemal määral sekkumist.

Kultuuriteooriate kohaselt seisneb poliitilise usalduse avaldumine järgnevates aspektides (Mishler & Rose, 2005, lk. 1052-1053):

1. Poliitiline usaldus loob usalduspõhise suhte valitsuse ning valitsetavate vahel, mis tõstab avalikkuse toetust demokraatlikele režiimidele, millel on otsene mõju režiimi püsijäämisele ja selle efektiivsele toimimisele.
2. Poliitiline usaldus hõlbustab demokraatlike väärtuste ning ideaalide tunnustamist ja samaaegselt ebademokraatlike alternatiivide tõrjumist laiema üldsuse poolt.
3. Poliitiline usaldus edendab poliitilist kaasatust ning osalust.

Käesoleva töö kontekstis lähtutakse poliitilise usalduse kõige primitiivsemast kontseptsioonist, mille kohaselt on poliitiline usaldus kodanike toetus poliitilistele

institutsioonidele, sest uuritavate andmete valguses ei ole mõistlik ega võimalik spetsiifilisemat kontseptsiooni kasutada. Kasutatavate andmete puhul on lähtutud tavapärasest kodanike küsitlemisest, kus kasutatakse võimalikult primaarset konteksti. Kodanike käest küsitakse, kas nad usaldavad õigussüsteemi, poliitikuid, erakondi ning riigi parlamenti, millele antakse lihtsakoeline vastus skaalal 0-10.

1.1.2 Poliitilise usalduse kujunemist käsitlevad teooriad

Poliitilise usalduse kujunemist ning päritolu üritavad selgitada kaks teoreetilist koolkonda, milleks on kultuuriteooriad ning institutsiooniteooriad. Mõlemad koolkonnad pakuvad välja erinevad perspektiivid sellest, kuidas ning millest poliitiline usaldus välja kujuneb. Kultuuriteooriad oletavad, et usaldus poliitilistesse institutsioonidesse on eksogeenne ehk see tekib väljaspool poliitilist sfääri (Mishler & Rose, 2001, lk. 31; Schoon & Cheng, 2011, lk. 3). Sellest lähtuvalt oletavad kultuuriteooriad, et poliitiline usaldus baseerub hoiakutel, väärtushinnangutel ning veendumustel, mis omandatakse varajases elus, ning mida kantakse edasi põlvest-põlve. Kultuuriteooriate perspektiivist on need hoiakud ja veendumused tugevalt seotud kultuurinormidega ning nende kujunemisel on oluline roll sotsialiseerumisel (Mishler & Rose, 2001, lk. 31; Schoon & Cheng, 2011, lk. 3). Kultuuriteooriate kohaselt on poliitilise usalduse algallikaks tavapärase sotsiaalne usaldus, mis ajapikku kandub edasi poliitilistele institutsioonidele ning muutub seeläbi poliitiliseks usalduseks (*Ibid.*).

Institutsiooniteooriad seevastu oletavad, et poliitiline usaldus on poliitiliselt endogeenne ehk see tekib siiski poliitilise sfääri siseselt. Institutsiooniteooriate kohaselt baseerub poliitiline usaldus ratsionaalsetel kaalutlustel ning on sisuliselt hinnang institutsionaalsele sooritusele (Mishler & Rose, 2001, lk. 31; Schoon & Cheng, 2011, lk. 3). Edukalt toimivad institutsioonid seega tekitavad usaldust, kuid halvasti toimivad institutsioonid omakorda skeptilisust ning ebausku. Institutsiooniteooriad väidavad, et poliitiline usaldus on kognitiivne fenomen, mis sõltub otseselt sellest, millised on inimese otsesed teadmised ning kogemused seoses nende poliitiliste institutsioonidega, mille osas usaldust väljendatakse (*Ibid.*). Institutsiooniteooriate kohaselt on valdavalt institutsionaalse usalduse peamiseks allikaks majanduslik edukus, kuid järjest enam rõhutatakse ka poliitilise soorituse olulisust, mis väljendub näiteks kodanikuõiguste kaitsmise, korruptsiooni vähendamise ning õigusriigi põhimõtete kehtestamise kaudu (Mishler & Rose, 2005, lk. 1054).

Sageli kirjeldatakse kultuuriteooriaid ning institutsiooniteooriaid omavahel kokkusobimatutena, kuid nende vahel on ka teatud ühisosa. Fundamentaalsel tasemel on ühisosaks arusaam, et poliitilist usaldust õpitakse ning see seostub mingil määral otsese kogemusega (Schoon & Cheng, 2011, lk. 4). Lisaks on Mishler ja Rose (2001, lk. 31) väitnud, et kuivõrd poliitilised institutsioonid on püsivad ning toimivad võrdlemisi järjekindlalt läbi järjestikuste põlvkondade, peaksid nii varajase elu kogemused kui ka institutsionaalne sooritus avaldama sarnast ning tugevdavat mõju poliitilisele usaldusele (Mishler & Rose, 2001, lk. 31). Erisus teooriate vahel seisneb selles, mis hetkel või perioodil poliitilist usaldust õpitakse. Kultuuriteooriad rõhutavad varajases elus aset leidvate kogemuste olulisust ning seda, et hilisemas elus muutuste nägemine on minimaalne (Schoon & Cheng, 2011, lk. 4). Institutsiooniteooriad aga nõustuvad selles osas, et kultuur ning varasem institutsioonide sooritus võib küll olla üheks poliitilise usalduse tingimuseks, kuid kumbki neist ei ole määravad. Eelnevalt kirjeldatu aga viitab erinevatele järeldustele selles osas, kuidas poliitiline usaldus muutuda saab (Schoon & Cheng, 2011, lk. 4). Kui poliitiline usaldus on juurdunud varajase elu kogemustesse, siis ei ole võimalik lühiajaliselt poliitilist usaldust kasvatada ning muutused võtavad aega sajandeid. Samas kui poliitiline usaldus lähtub otsestest kogemustest institutsioonidega, siis on võimalik ka lühiajaliselt usaldust tõsta, kas siis majanduskasvu tagamise või repressiivsete ja korruptiivsete praktikate ärahoidmise kaudu (*Ibid.*).

Ülalmainitud teooriatega haakub ka David Eastoni kontseptsioon poliitilisest toetusest, mille ta jagas kaheks eraldi liigiks: spetsiifiliseks (ingl k. *specific support*) ning hajutatud (ingl k. *diffuse support*) toetuseks. Spetsiifiline toetus kujutab endast toetust, mille algallikaks on individuaalne hinnang institutsionaalsele sooritusele, ning mis on kontseptsiooni osas paralleelne poliitilise usalduse institutsiooniteooriatele (Easton, 1975, lk. 437; Mishler & Rose, 1997, lk. 434). Institutsionaalse soorituse all peetakse silmas seda, kui edukalt suudavad poliitilised institutsioonid tagada sotsiaalsed, majanduslikud ning poliitilised hüved. Hajutatud toetus on aga toetus, mille algallikaks on varasemas elus kogetu ja õpitu, mille põhjal on välja kujunenud poliitilised väärtushinnangud, mis omakorda väljenduvad hilisemas elustaadiumis poliitilise usaldusena. Kokkuvõtlikult avalduvad mõlemad toetuse vormid sageli poliitilise usaldusena (Easton, 1975, lk. 437; Mishler & Rose, 1997, lk. 434).

Kuna käesoleva töö eesmärk on uurida, kas sisserändevastased hoiakud on mõjutanud Euroopa rändekriisi kontekstis poliitilist usaldust, siis eeldatakse, et peamiselt seostub uuritav poliitiline usaldus siinkohal institutsiooniteooriate kontseptsiooniga. Seda seetõttu, et eeldatavalt sõltub poliitiline usaldus rändekriisi kontekstis pigem institutsionaalse soorituse hinnangutega kui pikaajalistest sotsiaalsetest ja poliitilistest kogemustest kujunenud hinnangutega.

1.2 Sisserändevastased hoiakud ning poliitiline usaldus

Käesoleva töö keskne mõiste on poliitiline usaldus, mis väljendub toetusena poliitilistele institutsioonidele. Poliitiline usaldus sõltub väga mitmetest erinevatest faktoritest ning üks nendest faktoritest on see, kuidas valitsus poliitilisi eesmärke täidab (Hetherington, 1998). Kuna aga sisseränne on tihedalt seotud poliitikaga, siis võib poliitiline usaldus olla seotud ka sisserändevastaste hoiakutega. Seda võimalikku seost hakatakse käesolevas töös uurima. Sisserändevastaseid hoiakuid käsitletakse käesolevas töös kui hoiakuid sisserändajate suunas, kes tulevad väljastpoolt Euroopa Liitu vaesematest riikidest, ning kes on teisest rassist või etnilisest grupist kui enamus riigi kodanikest.

Sisserände mõju poliitilisele usaldusele on varasemalt uuritud näiteks Suurbritannia kontekstis üleüldiselt (McLaren, 2011) ning ka näiteks Brexiti kontekstis konkreetselt sisserände mõju usaldusele Euroopa Liitu (Abrams & Travaglini, 2018). McLaren (2010), kes uuris ulatuslikust sisserändest tulenevate ohtude mõju rahvuslikele poliitilistele kogukondadele lähtudes usaldusest rahvuslike poliitikute ning poliitiliste institutsioonide vastu, leidis, et mure immigratsiooni osas võib tekitada negatiivseid hoiakuid poliitiliste institutsioonide ja poliitikute vastu. Oma uurimuse käigus järeldas ta, et selle põhjuseks on tänapäevaste Euroopa riikide ülesehitus, mis rõhutab ühise kultuuri ning identiteedi olulisust (McLaren, 2010, lk. 31). See omakorda on paljude Euroopa riikide kodanike jaoks sisserändajate aktsepteerimise oma rahvuslike poliitiliste süsteemide raames sisuliselt võimatuks muutnud. Sellest järeldab McLaren, et mure immigratsiooni osas on tõenäoliselt üks poliitilise usaldamatuse põhjustest. Lisaks leidis ta analüüsi tulemusel, et kohtades, kus valitsemise kvaliteet on kõrge ning kus rändepoliitikad soosivad sisserändajate täielikku integreerimist ühiskonnaliikmeks, on mure immigratsiooni osas veel tugevamas omavahelises suhtes poliitilise usaldamatusega (McLaren, 2010, lk. 32). Samas aga leidis McLaren, et sisserännet soosivate valitsuse

poliitikate puhul on selgelt näha, et sisserändajatesse positiivsema suhtumisega inimeste puhul on poliitiline usaldus palju kõrgem (McLaren, 2010, lk. 33).

Veidi kõrvalisena, kuid siiski sisserännet ning poliitilist usaldust puudutavana, on McLaren (2017) hilisemas ning teistsuguse suunitlusega uurimuses leidnud, et rahvusliku identiteedi ning poliitilise usalduse vahel on seos. Täpsemalt järeldas ta, et rahvuslike identiteetide rekonstrueerimine võib aidata poliitilist usaldust tänapäevastes massirändest puudutatud riikides, kus poliitiline usaldus on limiteeritud, uuesti üles ehitada (McLaren, 2017, lk. 394-395). Veel on hiljuti ka uuritud sisserände meediakajastust ning selle mõju usaldusele Euroopa Liidu vastu (Brosius, et al., 2019). Autorid leidsid kinnitust oma hüpoteesile, mille kohaselt kõrgendatud meediakajastus põgenikest seostus kahaneva usaldusega Euroopa Liidu vastu. Lisaks sellele näitasid nende tulemused, et sisserändevastased hoiakud muutusid Euroopa rändekriisi käigus olulisemaks määrajaks usalduse osas Euroopa Liidu vastu, ning et see seos ei olenenud meediakajastusest (Brosius, et al., 2019, lk. 461-462). Kui sisserändevastastel hoiakutel on seos usaldusega Euroopa Liitu, siis annab see põhjust uurida ka võimalust, kas neil on seos ka poliitilise usaldusega rahvuslikul tasandil.

McLaren (2012) kirjutab sisserändevastaste hoiakute ning poliitilise usalduse seosest kokkuvõtlikult, et massiline sisseränne tekitab selgelt laialdast muret poliitilise ning sotsiaalse kogukonna, ja sotsiaalsete identiteetide osas. Kui inimesed tajuvad sisserändajaid ohuna oma rahvuslikule kogukonnale, siis seatakse väga suure tõenäosusega seeläbi kahtluse alla valitsevad institutsioonid ning nende tegevus. Sellest järelduvalt võivad sisserändes kõige suuremat ohtu nägevad inimesed seada kahtluse alla selle, kas rahvuslikud poliitilised institutsioonid on suutelised jätkama rahvuslike kodanike huvide esindamist (McLaren, 2012, lk. 205). Lisaks võivad inimesed tõenäoliselt süüdistada poliitilisi eliite ning institutsioone selles, et need tegid suuremahulise sisserände üleüldse võimalikuks, see võib omakorda hoopis kasvatada negatiivsust sisserände osas (*Ibid.*).

1.3 Euroopa rändekriis

Euroopa rändekriis oli tõenäoliselt üks kriitilisemaid kriise Euroopa Liidu ajaloos, mille epitsenter jäi 2015. aastasse. Rändekriisi toimumisaega ei ole küll üheselt määratletud, kuid käesoleva töö kontekstis jääb selle toimumisaeg 2014-2017 perioodi, kui see oli

kõige aktuaalsem. Aktuaalsust näitlikustab statistika, 2014. aastal oli Euroopa Liidu riikide lõikes varjupaigataotlusi kokku 662 170, 2015. aastal 1 393 930, 2016. aastal 1 292 760 ning 2017. aastal 735 015, mil see langes jälle kriisieelsele tasemele (Eurostat, 2021). Euroopa rändekriis koosnes sisuliselt kahest dimensioonist. Esiteks humanitaarkriis, mille olemus peitus sadade tuhandete inimeste massilises rändes Euroopa Liidu liikmesriikidesse, ning teiseks Euroopa valitsemise kriis, mis tekkis tingituna esimese dimensiooni humanitaarkriisist (Stockemer, et al., 2020, lk. 885).

Euroopa rändekriisi peamised põhjused seisnesid sellele eelnenud ülemaailmsetes geopoliitilistes arengutes ning kriisi oli mõningal määral ka ette näha. Mainitud ülemaailmsed geopoliitilised arengud seisnesid nii Araabia Kevades, relvastatud konfliktides Liibüas ja Süürias ning üleüldistes humanitaarkriisides, mis leidsid aset erinevates Lähis-Ida ning Põhja-Aafrika piirkondades. Kriisi olemasolu näitlikustas kõige ehedamalt varjupaigataotluste arvude kasv, kui 2011. aastal oli varjupaigataotlusi Euroopa Liidus 250 000 ümber, siis 2015. aastal jõudis see arv kasvada juba üle 1.3 miljoni. Koos varjupaigataotlejate arvuga kasvas ka laevahukkude ning surmade arv, mille tingis Vahemere massiline ületamine (Stockemer, et al., 2020, lk. 885-886).

Rändekriis humanitaarkriisina viis omakorda Euroopa valitsemise kriisini, mis esitas väljakutse olemasolevatele valitsusstruktuuridele, peamiselt Euroopa Liidu sidususele. Probleemid sidususega viisid olukorrani, kus kriis hakkas mõju avaldama ka liikmesriikidele eraldi (Stockemer, et al., 2020, lk. 886). Näiteks Ungari, mida käsitletakse ka käesoleva töö empiirilises analüüsis, läks kriisi tagajärjel nii kaugele, et ehitas aia, mis lookles piki piiri Serbia ja Horvaatiaga. Selle tulemusena liikusid sisserändajate voolud Ungari asemel Sloveeniasse ning see viis lõpuks Balkani tee (ingl k. *Balkan route*) täieliku sulgemiseni (Stockemer, et al., 2020, lk. 886). Dublini regulatsioon, mille kohaselt lasus varjupaigataotluste haldamise kohustus neil riikidel, kuhu sisserändajad Euroopa Liitu sisenedes sattusid, kukkus kriisi lõpu poole täielikult kokku (*Ibid.*). Alates 2015. aastast on Euroopa Komisjon ning Euroopa Liidu liikmesriigid töötanud erinevate lahenduste kallal, mis aitaksid kriisi lahendada, kuid sellest hoolimata on püsima jäänud erinevad lahkkelid Euroopa Liidu liikmesriikide vahel. Vaatamata sellele, et rändekriisi peetakse lõppenuks, on see jäänud aktuaalseks teemaks Euroopa Liidu agendas ning samuti nii mõnegi liikmesriigi agendas, lisaks leidis

Euroopa Komisjon 2018. aastal, et see jääb aktuaalseks ka paljude Euroopa Liidu liikmesriikide kodanike jaoks (Stockemer, et al., 2020, lk. 887).

1.4 Hüpoteesid

Eelnevatest peatükkidest 1.3 ja 1.4 lähtudes on põhjust eeldada, et sisserändevastased hoiakud on seotud poliitilise usaldusega. Peatükis 1.3 selgus, et kõrgendatud sisseränne tekitab inimestes muret sotsiaalse ja poliitilise kogukonna ning erinevate sotsiaalsete identiteetide osas. Murest võib omakorda tekkida inimeste jaoks oht, mis võib väljenduda poliitiliste institutsioonide vastase usalduse kahanemises. Varasemalt on leitud, et Euroopa kodanike usaldus rahvuslike institutsioonide, poliitikute ning erakondade vastu oli olnud pikemat aega langustrendis (Melios, 2020). Samaaegselt on aga leitud, et Euroopa rändekriisi vältel oli aset leidnud ka märgatav kasv sisserändevastases diskursuses (Bocskor, 2018). Sellest lähtuvalt on põhjust eeldada, et Euroopa rändekriisist tingitud massränne võis eeldatavat seost sisserändevastaste hoiakute ning poliitilise usalduse vahel võimendada. Käesoleva töö eesmärk on statistiliste andmete põhjal uurida, kas ja mil määral on sisserändevastased hoiakud seotud poliitilise usaldusega, ning kas seda seost võis võimendada Euroopa rändekriisist tingitud massränne. Seda uuritakse kahe selgelt negatiivse sisserändevastase hoiakuga riigi (Poola, Ungari) kaudu, eesmärgiga näha, kas üldine sisserändevastaste hoiakute seos poliitilise usaldusega avaldub ka uuritavates riikides, mis eristuvad ülejäänud Euroopa riikidest oma selge sisserändevastase hoiakuga valitsuse tasandil. Eelnevast lähtudes on formuleeritud järgnevad hüpoteesid:

H1. Negatiivsemad hoiakud sisserände suhtes väljenduvad madalamas poliitilises usalduses.

H2. See seos avaldub selgemalt Ungaris, kus Euroopa rändekriisist tingitud massränne oli elanike lõikes suurem kui Poolas, kus eelmainitud massränne oli pigem väike.

H3. Euroopa rändekriisist tingitud massränne võimendas sisserändevastaste hoiakute mõju poliitilisele usaldusele.

2 Metoodika

Käesoleva peatüki alapeatükkides selgitatakse lahti empiirilise andmeanalüüsi kontekstis olulised tunnused ning nende tunnuste mõõdikud. Lisaks selgitatakse valimit, selle päritolu ning empiirilise andmeanalüüsi meetodit.

2.1 Uuritavad tunnused ning valim

Käesolevas töös otsitakse seost sõltuva ning sõltumatu tunnuse vahel. Sõltuva tunnusena käsitletakse indiviidide poliitilist usaldust ning sõltumatu tunnusena sisserändevastaseid hoiakuid.

Käesolevas töös läbiviidud andmeanalüüs tugineb andmetele, mis pärinevad Euroopa Sotsiaaluuringu ning Eurostati andmestikest. Euroopa Sotsiaaluuring (edaspidi ESS) kujutab endast akadeemilise suunaga rahvusvahelist sotsiaalteaduslikku uuringut, mida viiakse Euroopa riikides läbi küsitluslainetena iga kahe aasta tagant (ESS-ERIC). ESS andmestik hõlmab endas kõiki käesoleva töö perspektiivist olulisi ning eelnevalt mainitud muutujaid. Eurostati andmestik kajastab varjupaigataotlejate numbrilist statistikat ajavahemikul 2014-2015, täpsemalt töö kontekstis olulist varjupaigataotlejate osakaalu riigiti enda elanikkonna lõikes, mille põhjal valiti ka juhtumriigid. ESS andmestiku raames kasutatakse kahe erineva küsitluslaine (2012, 2016) andmeid, eesmärgiga suunata töö fookus Euroopa rändekriisi eelsele ning rändekriisi haripunktiks kujunenud ajale. Töös kasutatud ESS andmestike puhul jagunes vastajate arv järgmiselt:

- Poola 2012. aasta andmetes 1898 vastajat
- Poola 2016. aasta andmetes 1694 vastajat
- Ungari 2012. aasta andmetes 2014 vastajat
- Ungari 2016. aasta andmetes 1614 vastajat

Juhtumriikide valik langes Ungari ja Poola kasuks mitmel põhjusel. Esiteks seetõttu, et nii Ungari kui Poola puhul oli ühiseks tunnuseks Euroopa rändekriisi vältel kujunenud väga tugev keskvalitsusepoolne negatiivne sisserändevastane hoiak. Poola puhul oli selle negatiivse sisserändevastase hoiaku edendajaks ning kaitsjaks parempoolne erakond Õigus ja Õiglus, mis tuli võimule 2015. aasta lõpus ehk Euroopa rändekriisi haripunktis. Õiguse ja Õigluse struktuurist tõusnud peaminister Beata Szydło keeldus avalikult varjupaigataotlejate ümberpaigutamise programmis osalemast, millega väljendas otsest

vastuseisu sisserändele (Okólski & Wach, 2020, lk. 158). Ungari puhul oli negatiivse sisserändevastase hoiaku kandjaks Viktor Orbáni juhitud valitsus, mille tõttu omistati Ungarile tiitel kui äärmiselt vaenuliku sisserändevastase positsiooniga riik (Bocskor, 2018, lk. 552). Teiseks on tegemist ka muus osas võrdlemisi sarnaste ning omavahel tihedates suhetes olevate riikidega, milles jäi massränne Euroopa rändekriisi kontekstis väga erinevatele tasemetele. Juhtumriikide sarnasused peituvad nii poliitilises diskursuses, sarnases regionaalses asukohas kui ka selles, et nii Poola kui Ungari näol on tegemist postkommunistlike riikidega. Kui Ungaris oli varjupaigataotlejate arv 2015. aastal miljoni elaniku kohta 17 699, siis Poolas oli see number vaid 270 varjupaigataotlejat miljoni elaniku kohta (Eurostat, 2016). Kuna töö üheks eesmärgiks oli uurida sisserändevastaste hoiakute mõju poliitilisele usaldusele just Euroopa rändekriisi perspektiivis, siis sellest tulenevalt oli kõige loogilisem võrrelda omavahel riike, mis esindaksid nii vähest kui ka rohket sisserännet, kuid mis esindavad selgelt negatiivseid sisserändevastaseid hoiakuid ka valitsuse tasandil.

Sõltuv tunnus ehk poliitiline usaldus moodustus neljast erinevast mõõdikust. Need neli mõõdikut on usaldus parlamendi vastu, usaldus õigussüsteemi vastu, usaldus poliitiliste parteide vastu ning usaldus poliitikute vastu. Eelmainitud neli mõõdikut osutusid valituks põhjusel, et need on kujunenud kõige keskmateks poliitilist usaldust mõõtvateks mõõdikuteks. Kõigi nelja mõõdiku puhul paluti ESS uuringute raames hinnata usaldust skaalal 0-10, kus 0 tähistab usalduse puudumist ning 10 täielikku usaldust. Koondindeksi loomisel läheneti kõige tavapärasemal viisil ehk nende mõõdikute tulemused liideti ning summast võeti keskmine väärtus. Põhjus, miks käesolevas töös koondindeksi kaudu läheneti, seisnes nende üksiktunnuste tugevas omavahelises seoses. Tugev omavaheline seos leidis kinnitust Cronbachi kordaja kalkuleerimise kaudu, 2012. aasta andmestikus oli see 0.91 ning 2016. aasta andmestikus 0.89.

Sõltumatu tunnus ehk sisserändevastased hoiakud moodustus samuti koondindeksina kahest erinevast mõõdikust. Esimese puhul paluti vastajal anda hinnang sellele, kui palju sisserändajaid teisest rassist või etnilisest grupist peaks riiki lubama. Teise mõõdiku puhul paluti vastajal hinnata, kui palju peaks riiki laskma sisserändajaid vaesematest riikidest väljaspool Euroopat. Mõlemal juhul paluti oma hinnang anda skaalal 1-4, kus 1 tähistab suurt hulka, 2 tähistab mõningast hulka, 3 tähistab mõnda üksikut ning 4 tähistab mitte ühtegi. Koondindeksini jõuti jällegi traditsioonilisel viisil, mõlema mõõdiku tulemused

liideti ja võeti nende kahe keskmine. Ka siinkohal eeldati, et mõlemad tunnused on tugevas omavahelises seoses, sellest lähtuvalt kalkuleeriti ka nende puhul Cronbachi kordaja. 2012. aasta andmestikus oli Cronbachi kordaja 0.88 ning 2016. aasta andmestikus 0.89. Eelnevalt mainitud kahte mõõdikut kasutati seetõttu, et Euroopa rändekriisi kontekstis moodustasid sisserände peamiselt kolmandatest riikidest sisserändajad, kes ei kuulunud samasse rassi või etnilisse gruppi, kuhu enamik Euroopa riikide kodanikud liigituvad. Samuti olid need sisserändajad peamiselt pärit riikidest, mis on kordades halvemal järjel kui Euroopa riigid.

Lisaks on andmeanalüüsi kaasatud ka kuus kontrollmuutujat, mis võivad avaldada mõju poliitilisele usaldusele. Need kuus kontrollmuutujat on:

1. Huvi poliitika vastu skaalal 1-4, kus 1 on väga huvitatud ning 4 mitte üldse huvitatud
2. Paiknevus vasak-parem skaalal skaalal 0-10, kus 0 on vasak ning 10 parem
3. Haridus mõõdetuna õpitud täisaastates
4. Tööstaatus – mõõdetuna binaarsena, kas inimene on palgaga tööl või mitte
5. Vanus eluaastates
6. Sugu mõõdetuna binaarsena, kas mees või naine

2.2 Andmeanalüüsi meetod

Käesolevas töös on peamiseks empiirilise andmeanalüüsi meetodiks kvantitatiivne analüüs, milleks kasutati vabavaralist programmeerimiskeelt R ning vabavaralist andmetöötluspaketti RStudio. Seoste uurimiseks kasutati mudeleid, mis modelleeriti kasutades mitmest lineaarset regressiooni. Mitmene lineaarne regressioon osutus valituks, kuna sõltuv muutuja oli kategooriline muutuja, mille hindamiseks kasutati skaalat 0-10. Kuna poliitiline usaldus on kontseptsioon, mille väärtuse kujunemisel avaldavad sellele mõju mitmed erinevad tunnused, siis ei olnud lihtne lineaarne regressioon käesoleva töö kontekstis piisavalt pädev meetod eesmärgini jõudmiseks. Sellest lähtuvalt kaasati mudelisse eelnevas peatükis mainitud kontrollmuutujad.

2.3 Andmeanalüüsi käik

Andmeanalüüsi esimeses alapeatükis analüüsitakse kahe töö kontekstist olulise muutuja üleüldist muutust uuritavate aastate lõikes. Teises alapeatükis keskendutakse

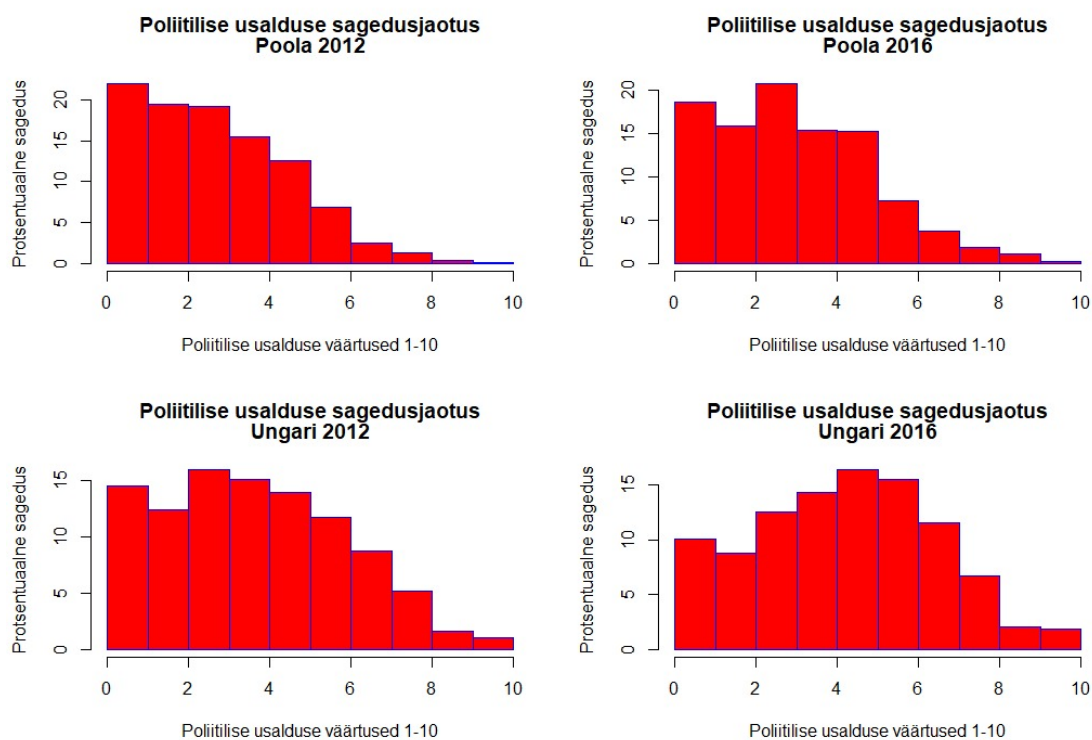
sisserändevastaste hoiakute ning poliitilise usalduse vahelisele seosele. Protsessi käigus võrreldakse seda seost kahe erineva aasta ning kahe uuritava riigi andmete kaudu, eesmärgiga mõista, kas Euroopa rändekriis võis olla üks selle seose avaldumise põhjustest. Andmeanalüüsi kolmandas alapeatükis uuritakse ülejäänud regressioonimudelisse kaasatud ning mudelites statistilist olulisust omanud tunnuste seost poliitilise usaldusega.

3 Andmeanalüüs

3.1 Uuritavate tunnuste muutused Poolas ja Ungaris 2012 ning 2016 kontekstis

3.1.1 Muutused poliitilises usalduses

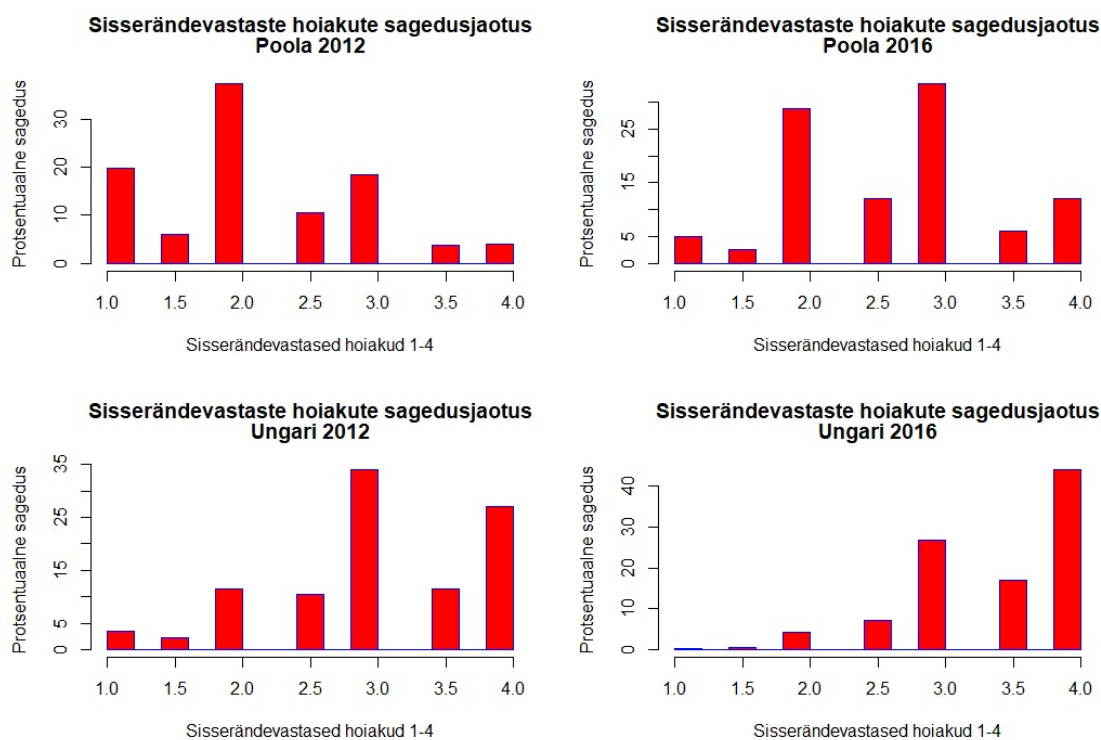
Joonisel 1 on näha poliitilise usalduse ehk töö kontekstis sõltuva tunnuse sagedusjaotuseid uuritavate riikide ning aastate lõikes. Sagedusjaotuseid vaadates hakkab koheselt silma käesoleva töö kontekstis kummaline tendents. Nimelt eeldati käesolevas töös, et poliitiline usaldus on Euroopa rändekriisi vältel kahanenud, kuid nähtub, et see on mõlemas uuritavas riigis hoopis tõusnud. Selles veendumiseks kalkuleeriti väärtuste keskmised, mis ühtlasi seda kinnitasid. Poola puhul jäi poliitilise usalduse keskmine väärtus 2012. aastal 2,8 ligidale ning 2016. aastal 3 ligidale. Ungari puhul jäi poliitilise usalduse keskmine 2012. aastal 3,8 ligidale ning 2016. aastal 4,3 ligidale. Seega võib väita, et poliitilise usalduse tase on mõlemas riigis Euroopa rändekriisi tulemusel tõusnud. Huvitav asjaolu seisneb veel ka selles, et keskmise poliitilise usalduse määrad on uuritavates riikides üsna erinevad, Ungaris on need märkimisväärselt kõrgemad kui Poolas.

Joonis 1. Poliitilise usalduse protsentuaalsed sagedusjaotused riigiti ja aastati.

3.1.2 Muutused sisserändevastastes hoiakutes

Joonisel 2 on näha sisserändevastaste hoiakute sagedusjaotuseid uuritavate riikide ning aastate lõikes. Kuna sisserändevastased hoiakud olid kodeeritud vastupidiselt poliitilisele usaldusele ehk suurem väärtus tähistab negatiivsemat hoiakut, siis saab sagedusjaotuste põhjal järeldada, et sisserändevastased hoiakud on muutunud Euroopa rändekriisi vältel negatiivsemaks, mis on ka igati loogiline ning käib kokku töö eeldusega. Täpsuse mõttes kalkuleeriti ka siinkohal tunnuse väärtuste keskmised, mille tulemused näitasid, et sisserändevastased hoiakud on tõesti muutunud mõlemas uuritavas riigis Euroopa rändekriisi vältel negatiivsemaks. Erinevus kahe uuritava riigi vahel sisserändevastaste hoiakute osas on ilmne, Poolas jäi hoiakute väärtuste keskmine väiksemale tasemele kui Ungaris. Poolas oli sisserändevastaste hoiakute keskmine väärtus 2012. aastal ca 2,1 ning 2016. aastal ca 2,7, samas Ungaris olid need näitajad vastavalt ca 3,1 ning ca 3,4. See on ka igati loogiline, kuna Ungari puhul oli Euroopa rändekriisi kontekstis sisseränne massiline, kuid Poola puhul minimaalne.

Joonis 2. Sisserändevastaste hoiakute protsentuaalsed sagedusjaotused riigiti ja aastati.

Hüpoteetiliselt võib oletada, et poliitilise usalduse kasv mõlemas riigis ning sisserändevastaste hoiakute samaaegne liikumine negatiivsuse suunas võib tuleneda asjaolust, et mõlema riigi puhul oli selgelt märgatav valitsuse tasandil omistatud negatiivne suhtumine sisserändesse, ning kuna sisseränne muutus mõlemas riigis oluliseks ning päevakajaliseks poliitiliseks diskursuseks, hakkasid inimesed sellest valitsusepoolsest hoiakust lähtudes institutsioone ka rohkem usaldama. Poliitilise usalduse kasv ning sisserändevastaste hoiakute liikumine negatiivsemaks annab põhjust oletada, et need kaks nähtust on omavahel seotud. Järgnevas peatükis hakataksegi seda seost lähemalt uurima.

3.2 Sisserändevastaste hoiakute mõju poliitilisele usaldusele

Sisserändevastaste hoiakute mõju analüüsimiseks poliitilisele usaldusele kasutati mitmese lineaarse regressiooni mudeleid. Kokku loodi neli identset mudelit mõlema uuritava riigi ja aasta kohta. Kasutatud mitmese lineaarse regressiooni mudel avaldub valemi kujul järgmiselt:

Poliitiline usaldus = sisserändevastased hoiakud + huvi poliitika vastu + paiknevus vasak-parem skaalal + haridus + tööstaatus + vanus + sugu

Tabelis kajastuvad regressiooni koefitsientide väärtused, mille järel on sulgudes esitatud standardviga (vt Tabel 1).

Tabel 1. Mitmese lineaarse regressiooni tulemused Ungari ning Poola andmetel (2012, 2016)

	Sõltuv muutuja:			
	Poliitiline usaldus (0-10)			
	Poola 2012	Poola 2016	Ungari 2012	Ungari 2016
Sisserändevastased hoiakud (1-4)	-0.180** (0.060)	-0.056 (0.070)	-0.473*** (0.070)	-0.195* (0.094)
Huvi poliitika vastu (1-4)	-0.307*** (0.061)	-0.303*** (0.065)	-0.404*** (0.066)	-0.568*** (0.066)
Paiknevus vasak-parem skaalal (0-10)	0.038* (0.019)	0.232*** (0.021)	0.340*** (0.025)	0.315*** (0.023)
Haridus (aastates)	-0.002 (0.016)	-0.025 (0.018)	0.004 (0.017)	-0.039* (0.018)
Tööstaatus: ei ole palgatööl (ref. on palgatööl)	0.208* (0.103)	0.323** (0.116)	0.138 (0.117)	0.142 (0.129)
Vanus (aastates)	-0.007* (0.003)	-0.010** (0.003)	0.009** (0.003)	-0.003 (0.004)
Sugu: naine (ref. mees)	0.072 (0.095)	-0.009 (0.104)	0.266* (0.109)	0.473*** (0.112)

Juhtumite arv	1,565	1,374	1,544	1,267
Kohandatud R ²	0.026	0.103	0.163	0.201

*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001

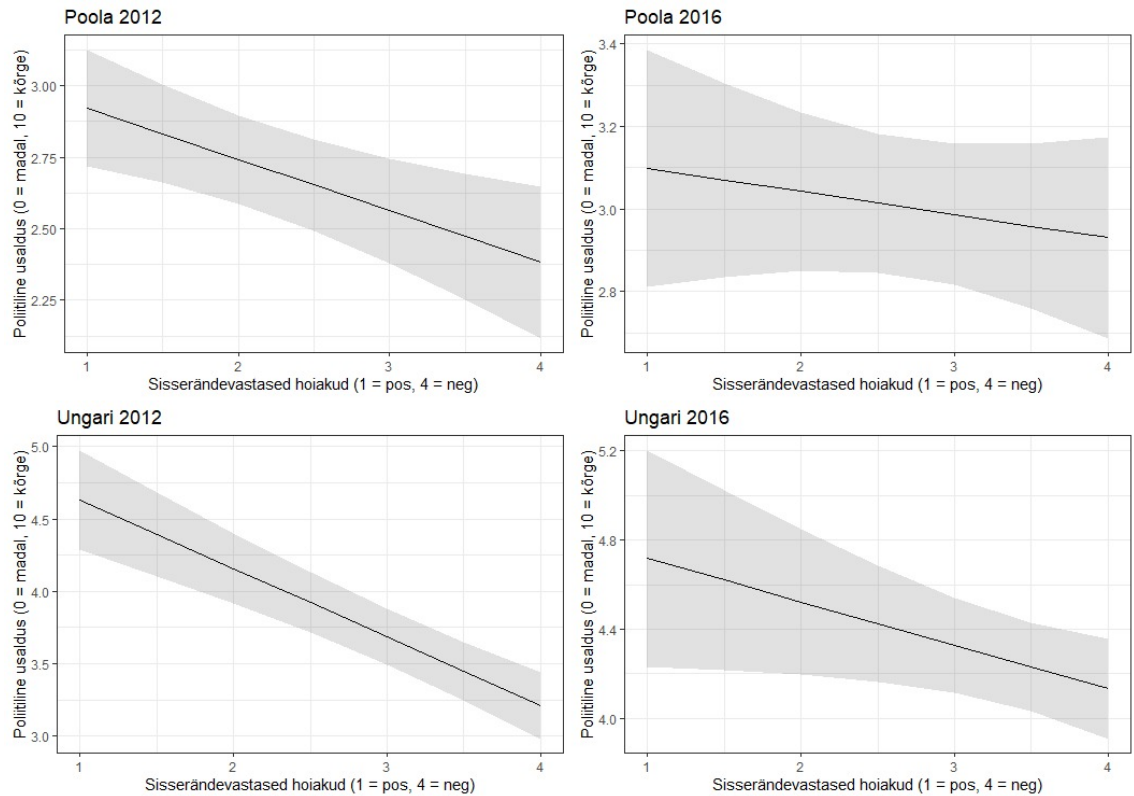
Poola 2012. aasta andmete põhjal läbiviidud regressiooni tulemusi vaadates hakkab koheselt silma mudeli äärmiselt madal determinatsioonikordaja: see konkreetne mudel aitab kokkuvõtlikult seletada vaid umbes 2,6% sõltuva tunnuse ehk poliitilise usalduse varieeruvusest. Kuigi mudeli kirjeldusvõime on madal, on siiski tulemuste tabelist näha, et sisserändevastaste hoiakute seos poliitilise usaldusega on täiesti olemas. Vaadates sisserändevastaste hoiakute koefitsienti antud mudelis selgub, et kui sisserändevastaste hoiakute väärtus suureneb ühe punkti võrra ehk teisisõnu muutub negatiivsemaks, siis võib eeldada poliitilise usalduse langemist 0,18 punkti võrra. Seos ei ole küll märkimisväärse tugevusega, kuid antud mudeli kontekstis on see statistiliselt oluline 99%-sel usaldusnivool ($p<0,01$).

Poola 2016. aasta andmete põhise regressioonimudeli tulemusi puhul on determinatsioonikordaja juba oluliselt suurem, täpsemalt suudab mudel seletada 10,3% poliitilise usalduse varieeruvusest. Samas aga on sisserändevastaste hoiakute koefitsient äärmiselt madal ja statistiliselt ebaoluline - sisserändevastaste hoiakute väärtuse suurenemisel ühe punkti võrra langeb poliitiline usaldus 0,056 punkti võrra, sellest lähtuvalt on seos nende kahe vahel põhimõtteliselt olematu. Mudelist nähtub ka asjaolu, et sisserändevastaste hoiakute mõju poliitilisele usaldusele konkreetse mudeli kontekstis on statistiliselt ebaoluline.

Ungari 2012. andmete põhjal läbiviidud regressioonimudelist selgus, et seos sisserändevastaste hoiakute ning poliitilise usalduse vahel oli tugev. Samuti oli mudeli kirjeldusvõime võrreldes kahe eelnevaga kõrge, mudel võimaldas seletada umbes 16,3% poliitilise usalduse varieeruvusest, ning seeläbi saab pidada mudelit ka sobivaks seoste uurimisel poliitilisele usaldusele. Koefitsienti vaadates selgub, et sisserändevastaste hoiakute väärtuse suurenemisel ühe punkti võrra 4 punkti skaalal, langeb poliitiline usaldus umbes 0,47 punkti võrra. Samuti on sisserändevastaste hoiakute mõju poliitilisele usaldusele statistiliselt oluline 99,9%-sel usaldusnivool ($p<0,001$).

Tulles Ungari 2016. aasta andmete põhise regressioonimudeli tulemuste juurde näeme, et sisserändevastaste hoiakute seos poliitilise usaldusega on nõrgem kui 2012. aastal. Mudel ise on neljast kasutatud mudelist kõige adekvaatsema kirjeldusvõimega, täpsemalt suudab mudel kirjeldada 20,1% poliitilise usalduse varieeruvusest, sellest lähtuvalt võib seda pidada sobivaks. Kui vaadata seose tugevust selgub, et sisserändevastaste hoiakute väärtuse suurenemisel ühe punkti võrra, langeb poliitiline usaldus umbes 0,2 punkti võrra. Sisserändevastaste hoiakute mõju poliitilisele usaldusele on statistiliselt oluline 95%-sel usaldusnivool ($p < 0.05$).

Joonisel 3 on kokkuvõtlikult kujutatud sisserändevastaste hoiakute mõju poliitilisele usaldusele, eesmärgiga täpsemalt illustreerida uuritavat seost. Siinkohal saab vastata uurimuse alguses formuleeritud hüpoteesidele. Esimese hüpoteesi kohaselt väljenduvad negatiivsemad sisserändevastased hoiakud madalamas poliitilises usalduses. Hüpotees peab suuremas osas paika ning kõigi nelja mudeli lõikes oli seos täiesti nähtav, kuigi selle seose tugevus varieerus. Seose tugevust käsitles teine hüpotees, mille kohaselt avaldub negatiivsemate sisserändevastaste hoiakute mõju poliitilisele usaldusele selgemini Ungaris kui Poolas. Antud hüpotees leidis täieliku kinnituse, sest Poolas jäi sisserändevastaste hoiakute mõju poliitilisele usaldusele mõlemal uuritaval aastal madalamale tasemele kui Ungaris. Kolmanda hüpoteesina oletati, et Euroopa rändekriisist tingitud massränne võimendas sisserändevastaste hoiakute ning poliitilise usalduse vahelist seost. Antud hüpotees aga kinnitust ei leidnud, nimelt oli eelmainitud seos tugevam nii Poolas kui Ungaris just 2012. aastal, mitte 2016. aastal Euroopa rändekriisi kõrghetkel. Lisaks on 2016. aastal nii Poola kui Ungari puhul näha suuri usaldusvahemikke, mille põhjal võiks järeldada, et kindlat seost ei ole võimalik sisserändevastaste hoiakute ning poliitilise usalduse vahel näha.

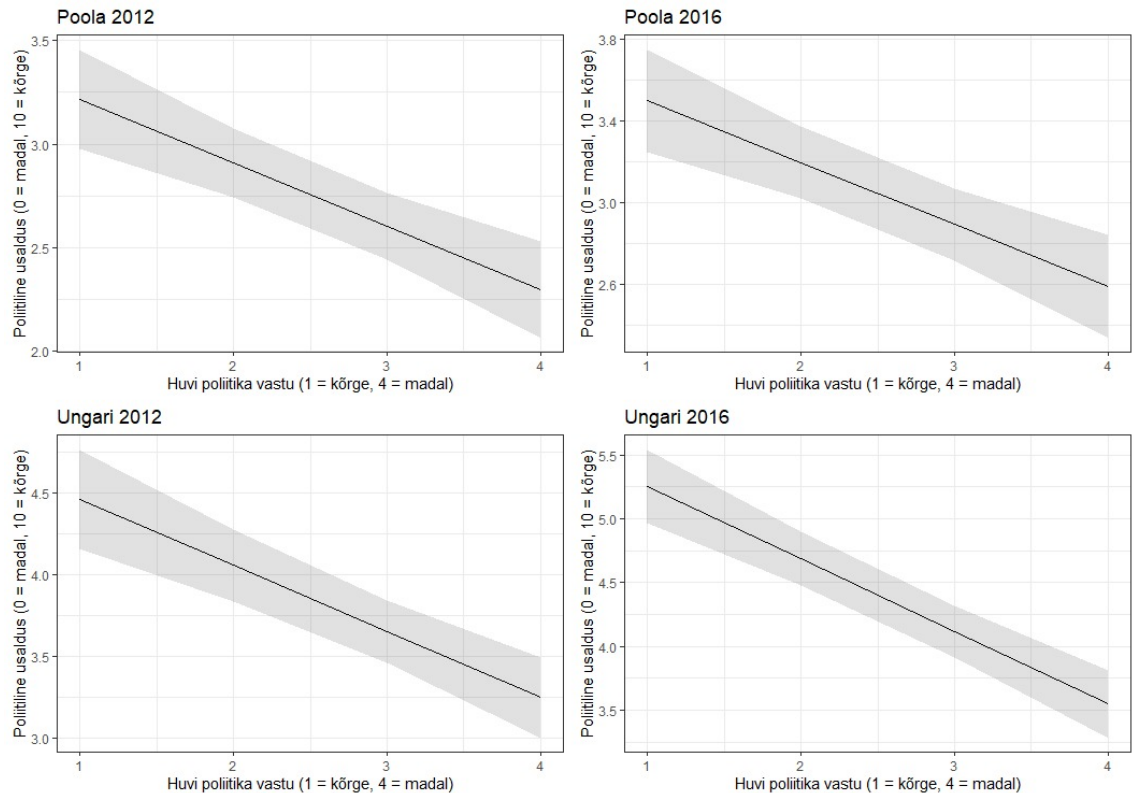
Joonis 3. Regressioonimudelite põhised poliitilise usalduse väärtused lähtuvalt sisserändevastastest hoiakutest.

3.3 Statistiliselt oluliste kontrollmuutujate seos poliitilise usaldusega

Käesolevas alapeatükis analüüsitakse nende regressioonimudelites kajastatud kontrollmuutujate mõju poliitilisele usaldusele, mis olid kas kõikide mudelite kontekstist statistiliselt olulised või vähemalt kolme mudeli puhul neljast. Nendeks kontrollmuutujateks olid huvi poliitika vastu, paiknevus parem-vasak skaalal ning indiviidi vanus.

Esimene kontrollmuutuja ehk huvi poliitikasse oli kõigis neljas mudelis statistiliselt olulise mõjuga uuritavale sõltuvale muutujale ehk poliitilisele usaldusele 99,9%-sel usaldusnivool ($p < 0,001$). Joonisel 4 on näha poliitilise usalduse eeldatavaid väärtusi lähtuvalt vastaja poliitilisest huvist. Kõigi nelja mudeli puhul näib seos olevat üsna sarnane ehk huvi poliitika vastu kahanemisel kahaneb ka poliitiline usaldus. Kui vaadata lisaks graafikutele koefitsiente tabelis 1, siis nähtub, et Poola puhul on seos mõlemal uuritaval aastal sisuliselt samasugune, huvi poliitikasse väärtuse suurenemisel ühe punkti võrra langeb poliitiline usaldus umbes 0,3 punkti võrra. Ungari puhul on seos mõlemal

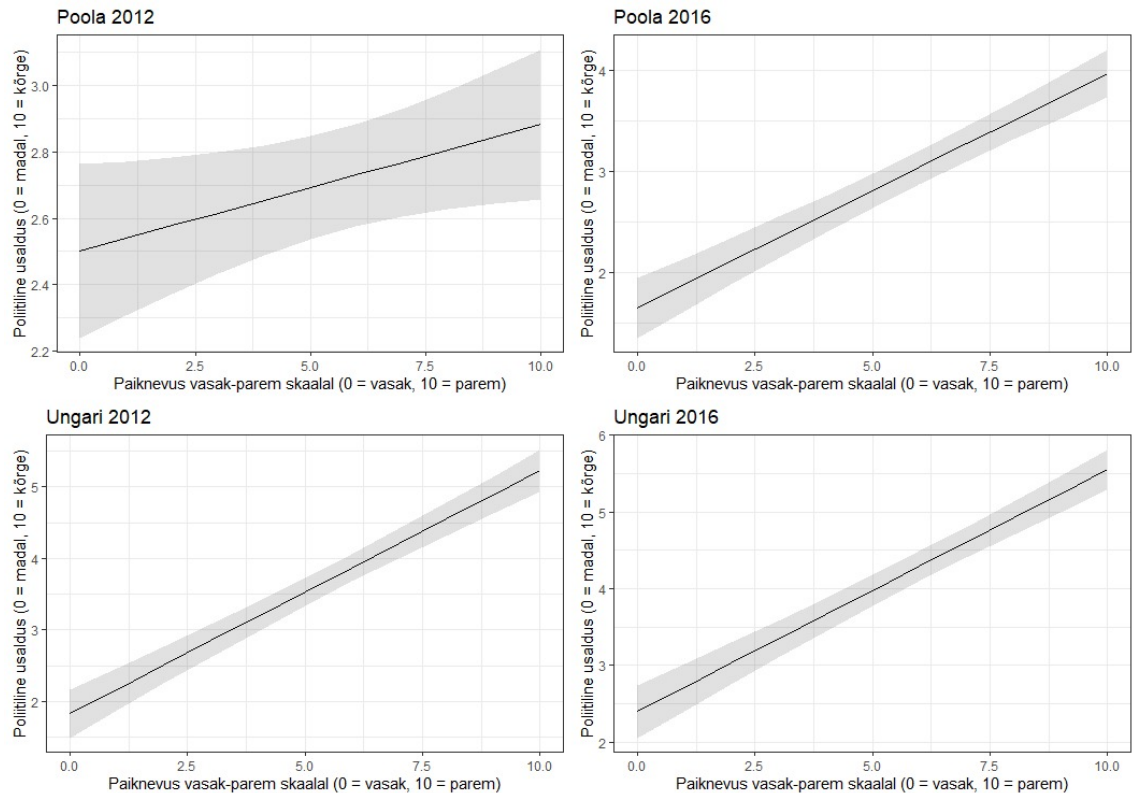
uuritaval aastal küll oluline, kuid on tugevam peale Euroopa rändekriisi. 2012. aasta andmete põhjal võis järeldada, et huvi poliitikasse väärtuse suurenemisel ühe punkti võrra langes poliitiline usaldus umbes 0,4 punkti võrra. 2016. aasta andmete põhjal võis aga eeldada, et samal juhul langes poliitiline usaldus umbes 0,57 punkti võrra.

Joonis 4. Regressioonimudelite põhised poliitilise usalduse väärtused lähtuvalt huvist poliitika vastu.

Joonisel 5 on kujutatud teise statistiliselt olulise kontrollmuutuja seost poliitilise usaldusega. Selgub, et kõige nõrgem oli see seos Poola 2012. aasta andmete põhjal loodud mudelis, kus see seos oli statistiliselt oluline 95%-sel usaldusnivool ($p < 0,05$). Seda kinnitab ka joonisel 5 nähtav suur usaldusvahemik, mis teiste mudelite puhul jäi pigem väikseks. Liikudes vasak-parem skaalal parema äärmuse poole ühe punkti võrra, suurenes poliitilise usalduse väärtus umbes 0,04 punkti võrra. Kui vaadata Poola 2016. aasta andmete põhjal loodud mudeli koefitsiente selgub, et seos on statistiliselt oluline 99,9%-sel usaldusnivool ($p < 0,001$) ning liikudes vasak-parem skaalal ühe punkti võrra parempoolsuse suunas, suurenes poliitilise usalduse väärtus umbes 0,23 punkti võrra. Ungari puhul oli mõlema uuritava aasta lõikes seos vasak-parem skaalal paiknevuse ning

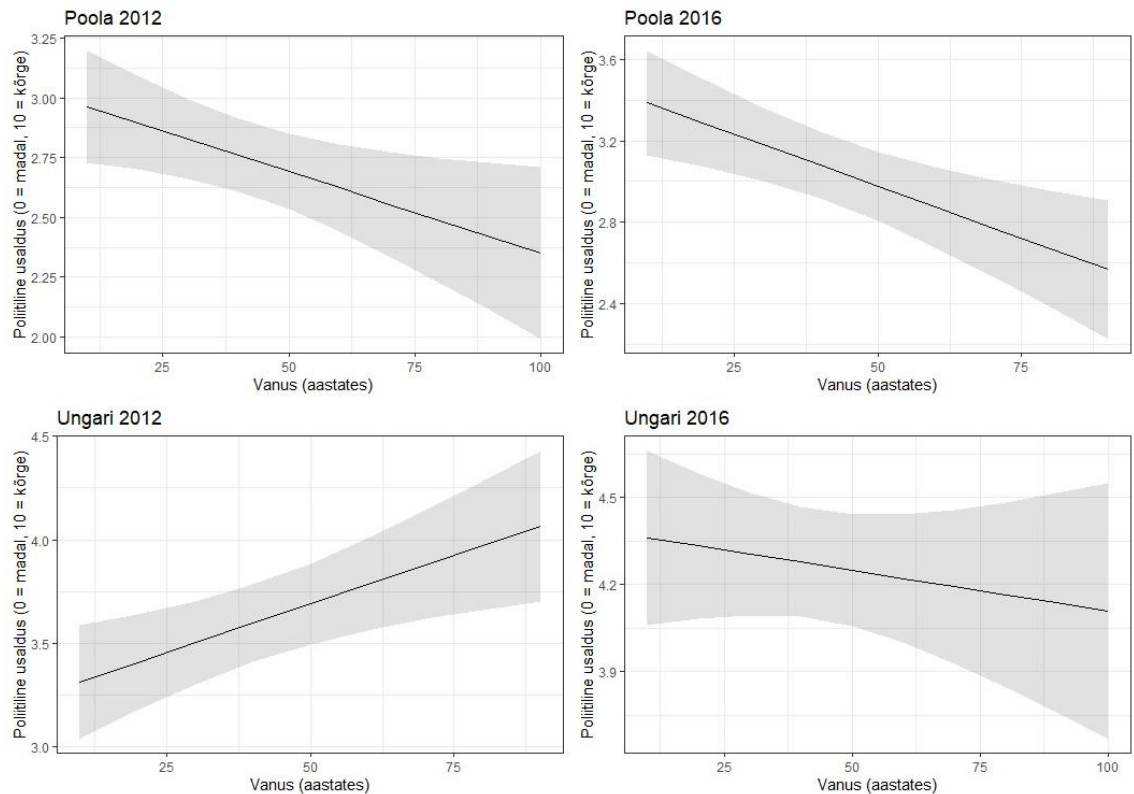
poliitilise usalduse vahel statistiliselt oluline 99,9%-sel usaldusnivool ($p < 0,001$). 2012. aasta andmete puhul võis järeldada, et vasak-parem skaalal ühe punkti võrra parema äärmuse poole liikudes, suurenes poliitilise usalduse väärtus 0,34 punkti võrra, 2016. aasta andmete puhul aga umbes 0,32 punkti võrra.

Joonis 5. Regressioonimudelite põhised poliitilise usalduse väärtused lähtuvalt paiknevusest vasak-parem skaalal.

Joonisel 6 on kujutatud viimase mudelite seisukohast statistiliselt olulise tunnuse ehk vanuse mõju poliitilisele usaldusele. Poola 2012. aasta andmete põhjal loodud mudelist selgub, et eelmainitud seos oli statistiliselt oluline 95%-sel usaldusnivool ($p < 0,05$). Täpsemalt selgus vanuse koefitsienti vaadates, et vanuse kasvades ühe aasta võrra langes poliitiline usaldus 0,007 punkti võrra. Kui aga vaadata Poola 2016. aasta andmete põhjal loodud mudelis vanuse koefitsienti selgub, et vanuse kasvades ühe aasta võrra langes poliitiline usaldus 0,01 punkti võrra, lisaks oli see seos ka statistiliselt oluline 99%-sel usaldusnivool ($p < 0,01$). Tulles Ungari 2012. aasta mudeli juurde selgus, et see seos oli vastupidine kolmele teisele mudelile, kuid samuti statistiliselt oluline 99%-sel usaldusnivool ($p < 0,01$). Nimelt vanuse kasvades ühe aasta võrra kasvas poliitiline usaldus

umbes 0,01 punkti võrra. Ungari 2016. aasta andmete põhiste mudelite vaadates jäi kohe silma suur usaldusvahemik nii vanuse kõrg- kui madalpunktis, millest lähtuvalt võis järeldada, et see seos oli pigem nõrk. Seda kinnitas ka p-väärtus, mis jäi ülespoole 0,05 ning millest lähtuvalt oli see seos ka mudeli kontekstis statistiliselt ebaoluline. Vanuse koefitsiendi kohaselt võis järeldada, et vanuse kasvamisel ühe aasta võrra langes poliitiline usaldus 0,003 punkti võrra.

Joonis 6. Regressioonimudelite põhised poliitilise usalduse väärtused lähtuvalt vanusest.

Kokkuvõte

Käesoleva töö eesmärgiks oli uurida sõltumatu muutujana sisserändevastaste hoiakute mõju sõltuvale muutujale poliitilisele usaldusele Euroopa rändekriisi kontekstis, kaasates analüüsi ka poliitilisele usaldusele üldjuhul mõju avaldavad teised muutujad kontrollmuutujatena. Selgus, et varasemalt on seda seost juba uuritud Suurbritannia näitel ning Brexiti kontekstis, kuid käesolevasse töösse kaasatud juhtumriikide Poola ning Ungari põhjal sellised uurimused puuduvad.

Mitmese lineaarse regressiooni analüüside käigus selgus, et nii Poolas kui Ungaris oli seos sisserändevastaste hoiakute ning poliitilise usalduse vahel olemas, kuid selle tugevus varieerus. Kõige tugevam oli see seos Ungaris aastal 2012, kõige nõrgem Poolas aastal 2016. Veel selgus, et sisserändevastaste hoiakute mõju poliitilisele usaldusele avaldus suuremal määral Ungaris kui Poolas, Poolas jäi sisserändevastaste hoiakute mõju poliitilisele usaldusele mõlemal uuritavaal aastal nõrgemaks kui Ungaris. Sellest võib järeldada, et sisserändevastaste hoiakute ning poliitilise usalduse vaheline seos oleneb ka reaalsest sisserände määradest ning seos on tugevam riikides, kus sisseränne on aktuaalsem. Lisaks selgus, et ei Poolas ega Ungaris ei leidnud kinnitust hüpotees, et Euroopa rändekriisist tingitud massiline sisseränne võib võimendada sisserändevastaste hoiakute mõju poliitilisele usaldusele. Mõju oli tugevam mõlemas riigis just 2012. aastal, mis jäi rändekriisieelsesesse perioodi. Käesoleva töö autori hinnangul võis sisserändevastaste hoiakute mõju nõrgenemine poliitilisele usaldusele tuleneda sellest, et nii Ungari kui Poola puhul oli märgata selget vastandumist sisserändele valitsuse tasandil, mis võis omakorda rändekriisi vältel kodanike poliitilist usaldust hoopis kasvatada ning seeläbi sisserändevastaste hoiakute mõju sellele nõrgendada.

Lisaks sisserändevastaste hoiakute mõjule poliitilisele usaldusele selgus ka, et kolme kontrollmuutuja mõju viiest poliitilisele usaldusele oli märkimisväärne. Huvi poliitika vastu avaldas mõju poliitilisele usaldusele kõigi nelja mudeli lõikes ning sellest seosest järeldus, et madalam huvi poliitika vastu oli seotud madala poliitilise usaldusega. Vastaja paiknevus vasak-parem skaalal oli teine kontrollmuutuja, millel oli oluline mõju poliitilisele usaldusele kolme mudeli lõikes neljast. Indiviidi paiknevus vasak-parem skaalal paremal pool seostus kõrgema poliitilise usaldusega. Viimasena avaldas mõju poliitilisele usaldusele indiviidi vanus, kuid selle mõju tugevus ei olnud märkimisväärne.

Poola 2012., 2016. ning Ungari 2016. aasta andmete põhjal selgus, et kõrgem vanus seostus madalama poliitilise usaldusega. Ungari 2012. aasta andmete põhjal nähtus, et see seos oli vastupidine, kõrgem vanus seostus kõrgema poliitilise usaldusega.

Töö autor teadvustab, et mingeid põhjanevaid järeldusi ei saa antud töö kontekstis teha, kuna regressioonimudelite seletusvõime ei olnud just eriti kõrge. Esialgselt oletati, et see võis tuleneda mudelis figureerivate tunnuste omavahelisest tugevast multikollineaarsusest, kuid lähemalt kontrollides ei pidanud see oletus paika. Edaspidiselt sarnast teemat uurides tasuks tõenäoliselt astuda samm edasi ning viia läbi sarnane analüüs mitmetasandilise regressiooni kaudu, eesmärgiga kaasata kõikvõimalikud olulised tunnused, mis tõenäoliselt kõige enam poliitilist usaldust mõjutavad. Üks neist võiks olla rahulolu demokraatiaga, teine sotsiaalne usaldus. Käesolev analüüs vaatles vaid kahte riiki, sellest tulenevalt võiks edaspidiselt seda küsimust vaadelda laiemalt, kaasates suurema arvu riike.

Kasutatud kirjandus

Abrams, D. & Travaglino, G. A., 2018. Immigration, political trust, and Brexit – Testing an aversion amplification hypothesis. *British Journal of Social Psychology*, Kõide 57, lk. 310-326.

Ainsaar, M. et al., 2016. *Eesti elanikkonna hoiakud kolmandatest riikidest sisserändajate suhtes Euroopa Sotsiaaluuringu andmetes*, s.l.: Tartu Ülikool.

Bocskor, Á., 2018. Anti-Immigration Discourses in Hungary during the ‘Crisis’ Year: The Orbán Government’s ‘National Consultation’ Campaign of 2015. *Migration and Crisis in Europe*, 52(3), lk. 551-568.

Brosius, A., van Elsas, E. J. & de Vreese, C. H., 2019. How media shape political trust: News coverage of immigration and its effects on trust in the European Union. *European Union Politics*, 20(3), lk. 447-467.

Davidov, E. & Meuleman, B., 2012. Explaining attitudes towards immigration policies in European countries: The role of human values. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38(5), lk. 757-775.

Easton, D., 1975. A Re-Assessment of the Concept of Political Support. *British Journal of Political Science*, 5(4), lk. 435-457.

ESS-ERIC. ESS tutvustus. [Võrgumaterjal]
<https://www.europeansocialsurvey.org/about/country/estonia/estonian/index.html>
[Kasutatud 9. mai 2021].

Eurostat, 2016. *Record number of over 1.2 million first time asylum seekers registered in 2015*. [Kasutatud 5. mai 2021].

Eurostat, 2021. *Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex - annual aggregated data (rounded)*. [Võrgumaterjal]
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asyappctza/default/table?lang=en
[Kasutatud 5. mai 2021].

- Halapuu, V., Paas, T. & Tammaru, T., 2013. Is institutional trust related to the attitudes towards immigrants in Europe? A study of majority and minority population. *Norface Discussion Paper Series*, lk. 21.
- Hetherington, M. J., 1998. The Political Relevance of Political Trust. *American Political Science Review*, 92(4), lk. 791-808.
- Hetherington, M. J. & Husser, J. A., 2012. How Trust Matters: The Changing Political Relevance of Political Trust. *American Journal of Political Science*, 56(2), lk. 312-325.
- Jeannet, A.-M., 2020. Immigration and political distrust in Europe: a comparative longitudinal study. *European Societies*, 22(2), lk. 211-230.
- Levi, M. & Stoker, L., 2000. Political Trust and Trustworthiness. *Annual Review of Political Science*, Köide 3, lk. 475-507.
- McLaren, L., 2010. Immigration, Political Community and Distrust in Politics in Europe. *American Political Science Association Annual Meeting*, lk. 62.
- McLaren, L., 2011. Immigration and Trust in Politics in Britain. *British Journal of Political Science*, 42(1), lk. 163-185.
- McLaren, L., 2017. Immigration, national identity and political trust in European democracies. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(3), lk. 379-399.
- McLaren, L. M., 2012. The Cultural Divide in Europe: Migration, Multiculturalism, and Political Trust. *World Politics*, 64(2), lk. 199-241.
- Melios, G., 2020. *Europe in crisis: political trust, corruption and austerity*.
- Mishler, W. & Rose, R., 1997. Trust, Distrust and Skepticism: Popular Evaluations of Civil and Political Institutions in Post-Communist Societies. *The Journal of Politics*, 59(2), lk. 418-451.
- Mishler, W. & Rose, R., 2001. What Are the Origins of Political Trust?: Testing Institutional and Cultural Theories in Post-communist Societies. *Comparative Political Studies*, 34(1), lk. 30-62.

- Mishler, W. & Rose, R., 2005. What Are the Political Consequences of Trust?: A Test of Cultural and Institutional Theories in Russia. *Comparative Political Studies*, 38(9), lk. 1050-1078.
- Okólski, M. & Wach, D., 2020. Immigration and integration policies in the absence of immigrants: A case study of Poland. rmt:: *Relations between Immigration and Integration Policies in Europe*, lk. 146-172.
- Schoon, I. & Cheng, H., 2011. Determinants of Political Trust: A Lifetime Learning Model. *Developmental Psychology*, 47(3), lk. 47.
- Stockemer, D., Niemann, A., Unger, D. & Speyer, J., 2020. The "Refugee Crisis," Immigration Attitudes, and Euroscepticism. *International Migration Review*, 54(3), lk. 883-912.
- Turper, S. & Aarts, K., 2017. Political Trust and Sophistication: Taking Measurement Seriously. *Social Indicators Research*, Köide 130, lk. 415-434.
- van der Meer, T. W. G., 2017. Political Trust and the "Crisis of Democracy". *Oxford Research Encyclopedia of Politics*, lk. 23.

Mina, **Richard Päll**,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose
**SISSERÄNDEVASTASTE HOIAKUTE MÕJU POLIITILISELE USALDUSELE
EUROOPA RÄNDEKRIISI VALGUSES: UNGARI JA POOLA NÄITEL / *THE
IMPACT OF ATTITUDES TOWARDS IMMIGRATION ON POLITICAL TRUST
OVER THE COURSE OF THE EUROPEAN REFUGEE CRISIS: HUNGARY AND
POLAND***,

mille juhendaja on **Liisa Talving**,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi

DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks

Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative

Commonsi litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost

reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja

kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega

isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Richard Päll

16.05.2021

Tartu